

LA LLEI 1/1998, DE 7 DE GENER, DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA: EL NOU DESPLEGAMENT DE L'ART. 3 DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA I ELS CONCEPTES DE LLENGUA PRÒPIA I DE LLENGUA OFICIAL

Antoni MIRAMBELL I ABANCÓ

Catedràtic de dret civil de la Universitat de Barcelona

Sumari

I. La recuperació de l'ús de la llengua catalana: normalització i política lingüística.	2. El condicionant de la nova regulació.
1. La regulació de l'ús de la llengua catalana.	II. Els conceptes jurídics fonamentals.
1.1. La Llei 7/1983 de «normalització» lingüística.	1. El capítol preliminar de la Llei 1/1998.
1.2. La Llei 1/1998 de «política» lingüística.	2. La configuració dels conceptes.
	2.1. El concepte de llengua pròpia.
	2.2. El concepte de llengua oficial.

I. LA RECUPERACIÓ DE L'ÚS DE LA LLENGUA CATALANA: NORMALITZACIÓ I POLÍTICA LINGÜÍSTICA

En el procés de recuperació de l'ús de la llengua catalana, que ha estat comunament denominat de «normalització lingüística», la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística de Catalunya,¹ «substitueix» la Llei

1. DOGC núm. 2553, de 9 de gener de 1998, el qual publica al mateix temps el text de la Llei en aranès. També, *Llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística*, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, primera edició, febrer de 1998 (amb una introducció de Lluís JOU I MIRABENT, director general de política lingüística, on proposa una visió de la Llei des de tres aspectes diferents: com a missatge polític, com a millora legislativa i com a aclariment conceptual). [*N. de l'E.*: Vegeu el text de la Llei a les pàgines 267-290 d'aquest número de REVISTA DE LLENGUA I DRET.]

La Llei entrà en vigor el dia 29 de gener de 1998, atès que no conté cap clàusula específica d'entrada en vigor i d'acord amb l'aplicació de les regles generals. Pel que fa a les lleis de

7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya,² i estableix el règim jurídic vigent sobre usos lingüístics.

La disposició final tercera de la Llei 1/1998 determina: «1. La Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya és substituïda pels preceptes d'aquesta Llei, sens perjudici que, en tot allò que no hi resulti contradictori, passi a formar part de la tradició jurídica catalana.

»2. Són vigents, en allò que no s'oposi a aquesta Llei, i sens perjudici de la modificació reglamentària que se'n pugui fer, les disposicions dictades per a desplegar la Llei 7/1983.

»3. Són vigents, en allò que no s'oposi a aquesta Llei, els preceptes de la Llei 3/1993, del 5 de març, de l'Estatut del consumidor, i les normes dictades per a desplegar-los».

Aquesta disposició final utilitza la fórmula de «substitució» i no la de «derogació»;³ en canvi, la proposició de Llei contenia una disposició derogatòria.⁴ Això no obstant, la utilització d'una o l'altra implica sempre la

Catalunya, ja que per a les lleis de l'Estat és previst a l'art. 2.1 del Codi civil, el sistema és regulat, d'una banda, en l'art. 33.2 EAC quan diu que les lleis es publiquen al DOGC i al BOE i que, a l'efecte d'entrada en vigor regeix la data de publicació al DOGC i, d'altra banda, en els art. 41 i 42 de la Llei 3/1982, de 25 de març, del Parlament, del president i del Consell Executiu de la Generalitat, especialment l'art. 42 quan estableix que «Les lleis de Catalunya obliguen a partir dels vint dies d'haver estat publicades en la seva totalitat en el *Diari Oficial de la Generalitat* si no s'hi disposa altrament». Aquest sistema de doble versió de les lleis s'ha entès en relació amb el principi de doble oficialitat, vegeu GRETEL (Grup d'Estudis de Tècnica Legislativa), *La forma de les lleis, 10 Estudis de tècnica legislativa*. Barcelona, Bosch Casa Editorial SA, 1986, pàg. 266 a 271, especialment pàg. 269, i així es pot constatar en l'art. 8 de la nova Llei 1/1998 sobre la publicació de les normes, el qual no conté cap regla de prevalença en cas d'interpretació dubtosa tal com feia l'art. 6.1 de la Llei 7/1983, ja que aquesta regla fou declarada inconstitucional per la Sentència del Tribunal Constitucional 83/1986, de 26 de juny.

2. DOGC núm. 322, de 22 d'abril de 1983; es pot consultar també a Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, *Llei de normalització lingüística a Catalunya*, text de la Llei aprovada pel Ple del Parlament de Catalunya en sessió tinguda el dia 6 d'abril de 1983 i promulgada el dia 18 d'abril (Barcelona, primera edició, maig de 1983). *N. de l'E.*: Reproduïda també al número 1 de REVISTA DE LENGUA I DRET.

3. La fórmula de «substitució» també apareix a la disposició final primera de la Compilació del dret civil de Catalunya redactada per la Llei 13/1984, de 20 de març, i a la disposició final primera de la Llei 49/1991, de 30 de desembre, sobre Codi de successions per causa de mort en el dret civil de Catalunya. Precisament, la utilització de la fórmula de «substitució» i no la de «derogació» en el Codi de successions ha estat criticada pel fet que es considera una tècnica més adequada per a un sistema compilador de *iuris continuatio* i no per a un sistema codificador o de lleis especials, per part de Lluís PUIG FERRIOL en «Les bases del nou Codi de Successions», a *VII Jornades de Dret Català a Tossa*, Barcelona, 1994, pàg. 12-13.

4. La disposició derogatòria, punt 1, deia: «Es deroga la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya, sens perjudici que, en allò que no resulti contradictori

pèrdua de vigència de la Llei anterior, tot i que l'abast de la pèrdua de vigència és el que expressament fixa la norma substitutòria o derogatòria, en aquest cas allò que determina la referida disposició final tercera.⁵ La fórmula de «substitució» vol remarcar, segurament, dos aspectes: d'una banda, el fet que la substitució comporta la «renovació del marc legal de la llengua a Catalunya», però, al mateix temps, la continuïtat respecte a les disposicions que no resultin incompatibles amb la Llei anterior; i, d'altra banda, el fet que la Llei 7/1983 passa a formar part de la «tradició jurídica catalana» amb una dualitat de funcions: una funció interpretadora, en el sentit que la Llei anterior s'ha de prendre en consideració per interpretar la nova Llei, quan sigui necessari, i una funció integradora de la Llei vigent amb els preceptes de la Llei substituïda, quan no siguin contradictoris amb els principis de la nova Llei.⁶

Aquesta disposició final determina, també, en els seus punts 2 i 3, que les disposicions reglamentàries de desplaçament de la Llei 7/1983 i la Llei 3/1993, de l'Estatut del consumidor, continuen vigents, la qual cosa és innecessària pel fet que les normes conserven la vigència mentre no siguin derogades per altres de posteriors. D'altra banda, si la finalitat d'aquesta disposició volia ser la descripció del règim jurídic que queda vigent, especialment el capítol iv⁷ de la Llei 3/1993, relatiu als «Drets lingüístics del

amb aquesta, passi a formar part de la tradició jurídica catalana»; vegeu *вопр* núm. 208, de 9 d'octubre de 1997, pàg. 15855.

5. L'efecte derogador específic es deriva de les regles generals de l'ordenament jurídic sobre aplicació i eficàcia de les normes jurídiques, segons l'art. 2.2 del Codi civil, en virtut de les quals la llei posterior deroga l'anterior respecte a allò que expressament es disposi o que resulti incompatible amb la llei anterior.

6. D'acord, també en aquest cas, amb les regles generals, segons l'art. 1.2 de la Compilació del dret civil de Catalunya.

7. L'art. 26, amb el títol «Ús del català en la informació i en la contractació», estableix: «D'acord amb el que estableix l'article 3.3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya: a) Els consumidors tenen dret a rebre en català les informacions pertinents per al consum i l'ús dels béns, els productes i els serveis, i especialment les dades obligatòries relacionades directament amb la salvaguarda de llur salut i seguretat. b) Qualsevol part interessada té dret a rebre en català els contractes d'adhesió, els contractes amb clàusules-típus, els contractes normats, les condicions generals i la documentació que hi faci referència o que es desprengui de la realització d'alguns dels contractes esmentats». L'art. 28, amb el títol «Dret a ésser atès de qui s'expressa en qualsevol de les llengües oficials», determina: «Les empreses i els establiments dedicats a la venda de productes o a la prestació de serveis que desenvolupen llur activitat a Catalunya han de trobar-se en condicions de poder atendre els consumidors quan s'expressin en qualsevol de les dues llengües oficials a Catalunya». En relació amb el règim sancionador, la disposició final segona determina que «s'aplica la Llei 1/1990, del 8 de gener, sobre la disciplina del mercat i de defensa dels consumidors i dels usuaris». La disposició

consumidors», llavors la disposició resulta incompleta perquè cal tenir en compte allò que estableix la disposició addicional cinquena, la qual, com a garanties de compliment de la Llei, recull els règims sancionadors corresponents a les lleis que enuncia i entre els quals cal destacar el de la Llei 1/1990, de 8 de gener, sobre la disciplina del mercat i de defensa dels consumidors i dels usuaris, que ja fou precisament incorporat per remissió a la Llei 3/1993.

Per completar el règim jurídic vigent sobre regulació dels usos lingüístics cal tenir en compte, encara, la disposició final primera, que modifica els art. 5, 294.2 i 310.2 de la Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya; com també la disposició final segona, que autoritza el desplegament reglamentari de la Llei. Aquest desplegament reglamentari està previst a la mateixa Llei 1/1998 en els supòsits dels art. 9.2, 13.5, 18.4, 19.2, 21.7, 26.3, 28.3 i 34.3.

Finalment, convé tenir present que l'art. 7 estableix que la Llei 1/1998 tindrà una aplicació supletòria respecte a la Llei 16/1990, sobre el règim especial de la Vall d'Aran.

1. *La regulació de l'ús de la llengua catalana*

La «normalització» de l'ús de la llengua catalana constitueix un objectiu que, si bé la situació sociolingüística de Catalunya fa especialment complex, cal aconseguir amb una actuació «política» i «social» en diversos àmbits. Una d'aquestes actuacions, com a instrument fonamental però certament no suficient, s'ha produït en l'àmbit legislatiu i en el sentit d'establir una «regulació» àmplia de l'ús de la llengua catalana.⁸

En conseqüència, des del punt de vista jurídic, la Llei 7/1983 i la Llei 1/1998 constitueixen, tot i que amb continguts normatius diferents, el desenvolupament de l'art. 3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya.

L'anomenada «normalització lingüística» té el seu fonament jurídic

transitòria primera donava un any de temps per a l'aplicació de l'art. 26 a les administracions públiques de Catalunya, però la segona i per a les altres administracions i empreses només preveia un sistema de col·laboració per a l'aplicació de l'art. 26.

8. Des d'un punt de vista polític, es pot sostenir la no-necessitat de regulació dels usos lingüístics per tal de tutelar la llengua catalana, com també es pot desitjar una regulació menys àmplia dels usos lingüístics; vegeu Albert BRANCHADELL, *Liberalisme i normalització*. Barcelona, Editorial Empúries, 1997, *passim*. El cert és que el Parlament de Catalunya ha optat per una regulació àmplia dels usos lingüístics a Catalunya i ha determinat el règim jurídic de la llengua catalana.

concretament en l'art. 3.3 EAC, es defineix com un procés i es tradueix en mesures d'impuls institucional i de foment de l'ús de la llengua catalana.

Efectivament, la normalització es fonamenta en l'art. 3.3 EAC quan afirma que «La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes [el català i el castellà], prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya».

D'aquesta norma, que parteix de la constatació legal de la desigualtat de l'ús social del català en relació amb el castellà, cal deduir, per tant, que la normalització es basa fonamentalment en el reconeixement legal de la llengua catalana com a llengua «oficial», que efectua l'art. 3.2 EAC.⁹

Sobre la base d'aquest fet, l'art. 3.3 EAC s'ha entès com un mandat per garantir l'ús «normal» de la llengua catalana i, per tant, una legitimació per prendre mesures de cara a assegurar-ne el coneixement i arribar a la plena igualtat d'ús respecte «dels drets i deures dels ciutadans de Catalunya». En conseqüència, la idea de normalització es configura com un procés temporal per corregir un desequilibri desproporcionat i per arribar a una igualtat futura que cal assolir, de manera que permet prendre mesures de foment i disposicions de tracte preferent i positivament discriminatori; en definitiva, mesures «normalitzadores» en diversos àmbits específics només per a la llengua catalana; el límit se situa en el fet que llengua «d'ús normal» no significa llengua «d'ús únic», de manera que no es pot excloure l'ús de l'altra llengua oficial a Catalunya, ja que implicaria una imposició d'un deure als ciutadans incompatible amb el principi de doble oficialitat¹⁰ establert constitucionalment.

9. No es pot sostenir que la normalització del català es fonamenta exclusivament en el caràcter de llengua «pròpia», com fa Albert BRANCHADELL, *Liberalisme...*, cit., pàg. 139, i que el porta a la conclusió desajustada de rebutjar el concepte de llengua «pròpia» (pàg. 185). La normalització està legitimada pel caràcter «oficial» de la llengua catalana, de cara a garantir la igualtat plena en l'ús de les dues llengües oficials pel que fa als drets i deures de la ciutadania, i s'orienta a la correcció de la desproporció existent entre l'una i l'altra. El fet que una llengua sigui «pròpia» d'una comunitat de persones assentada en un territori hauria d'implacar, segurament, que la llengua fos declarada oficial, però la regulació jurídica pot determinar que no sigui així; com és el cas, sense anar més lluny, de la parla aranese, que és «pròpia» de la Val d'Aran i, en canvi, l'art. 3 EAC no li atorga el valor jurídic de llengua «oficial», sinó que l'art. 3.4 EAC només estableix que «serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció». Es tracta, certament, d'una qüestió de model lingüístic.

10. Aquesta configuració del concepte de normalització es troba inicialment al Dictamen núm. 35/1982, de 21 de desembre, del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya i, actualment, desplegada en el Dictamen núm. 203/1997 del mateix Consell Consultiu, fonament II, punts 4 i 5, el qual es basa essencialment en la STC 337/1994, de 23 de desem-

Aquesta idea de normalització és recollida en l'art. 1.3 de la Llei 1/1998 quan estableix que és també objectiu de la Llei «assolir la igualtat pel que fa als drets i els deures lingüístics dels ciutadans i ciutadanes, amb la promoció de les accions necessàries i la remoció dels obstacles que avui la dificulten». Malgrat això, l'art. 2.3 de la Llei 1/1998, en relació amb el paràgraf 1.3 del seu preàmbul, segurament de manera redundat i introduint una certa confusió quan diu «amb independència del caràcter oficial del català i del castellà», considera igualment com a fonament de la normalització el caràcter de llengua pròpia (amb la intenció d'ampliar la base jurídica de la normalització del català), atès que el referit art. 2 es dedica a regular, precisament, el concepte de llengua pròpia.¹¹

1.1. La Llei 7/1983 de «normalització» lingüística

La Llei 7/1983, anomenada de «normalització» lingüística, ha estat el primer factor legislatiu en el procés de normalització.¹² Segons el seu art. 1, «per tal de dur a terme la normalització de l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits i de garantir l'ús normal i oficial del català i del castellà», els objectius de la Llei, atesa la situació lingüística de Catalunya, foren: «emparar i fomentar l'ús del català per tots els ciutadans», «donar efectivitat a l'ús oficial del català», «normalitzar l'ús del català en tots els mitjans de comunicació social» i «assegurar l'extensió del coneixement del català».

La normalització es concep, en aquest moment, com un impuls de l'ús de la llengua catalana en tot el territori de Catalunya i en el sentit de recu-

bre; vegeu el Dictamen del Consell Consultiu núm. 203, de 18 de desembre de 1997, a BOPC núm. 240, de 22 de desembre de 1997, pàg. 18098 i 18099.

11. L'art. 2.3 estableix que «El que disposa l'apartat 2 implica un compromís especial de les institucions per a promocionar-ne el coneixement i fomentar-ne l'ús entre els ciutadans i ciutadanes, amb independència del caràcter oficial del català i del castellà» i el preàmbul de la Llei, al final del paràgraf 3, explica que la realitat sociolingüística de Catalunya «exigeix una política lingüística que ajudi eficaçment a normalitzar la llengua pròpia de Catalunya i que, alhora, garanteixi un respecte escrupolós als drets lingüístics de tots els ciutadans i ciutadanes». El punt 3 d'aquest art. 2 no era a la Proposició de llei inicial; vegeu BOPC núm. 208, de 9 d'octubre de 1997, pàg. 15848.

12. Tot i que com a precedent legislatiu del procés cal situar-hi el Reial decret 2092/1978, de 23 de juny, pel qual s'introduïa l'ensenyament de la llengua catalana en el sistema educatiu, i que va quedar legitimat amb la promulgació de la Constitució espanyola de 1978 i l'Estatut d'autonomia de Catalunya el 1979; vegeu Antoni MILLAN i MASSANA, «Drets lingüístics i funció docent a l'educació general bàsica a Catalunya», a *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana. VI. Àrea 5. Llengua i Dret*, Barcelona-Andorra, 1987, Barcelona, Institut d'Estudis Autònoms, 1987, pàg. 163.

peració de l'ús de la llengua catalana com un dels factors fonamentals de la reconstrucció de Catalunya.¹³

Els tres eixos fonamentals de la Llei foren:

- a) La introducció del català en l'Administració general i local, com també en les altres corporacions públiques;
- b) L'establiment d'un sistema educatiu únic que possibilitava el coneixement i l'ús del català;
- c) La promoció de la llengua i la cultura catalanes en els mitjans de comunicació institucionals.

El contingut normatiu, especialment algunes deficiències conceptuals i algunes restriccions innecessàries, malgrat que també conté veritables mesures de foment, ha fet que la Llei 7/1983 hagi estat criticada per ser més aviat una Llei de «política» lingüística i, en canvi, poc «normalitzadora» i que, d'altra banda, se n'hagi demanat reiteradament la modificació.¹⁴

Això no obstant, la Llei 7/1983 es pot qualificar, d'acord amb el paràgraf 11.4 del preàmbul de la Llei 1/1998, com una Llei «[...] d'enorme trans-

13. Els paràgrafs segon, setè i vuitè del preàmbul de la Llei 7/1983 explicaven que «[...] la llengua catalana es troba des de fa anys en una situació precària [...]», «[...] El restabliment del català en el lloc que li correspon com a llengua pròpia de Catalunya és un dret i un deure irrenunciables del poble català, que han de ser respectats i protegits. I en aquest sentit cal estendre el seu coneixement, en el si de la societat catalana, a tots els seus ciutadans, qualsevol que sigui la llengua que parlin habitualment, dins d'una concepció global en què tots els ciutadans acceptin l'ús de l'una llengua i l'altra, les arribin a conèixer i assumeixin la recuperació de la llengua catalana com un dels factors fonamentals de la reconstrucció de Catalunya [...]» i que «[...] Per tot això aquesta Llei es proposa de superar l'actual desigualtat lingüística impulsant la normalització de l'ús de la llengua catalana en tot el territori de Catalunya [...]».

14. Vegeu en el primer sentit Jaume VERNET i LLOVET, *Normalització lingüística i accés a la funció pública*, Monografies jurídiques, Barcelona, Fundació Jaume Callís, 1992, pàg. 54, on escriu en relació amb les lleis de normalització que «[...] hauria estat preferible denominar-les lleis reguladores dels processos de normalització. Això no ha estat així, perquè els legisladors han pretès utilitzar aquestes lleis com a factors de conscienciació. El nom de la Llei supera amb escreix el seu contingut normatiu. Per això, no ha d'enganyar-nos la seva pomposa denominació en comparació amb els seus migrats efectes. En realitat, són lleis de política lingüística, entesa com el conjunt de mesures polítiques i administratives destinades a orientar l'evolució lingüística del país cap a una situació desitjada pel poder que les decideix [...]».

En el segon sentit, vegeu Jaume VERNET i LLOVET, «La necessària modificació de la Llei de Normalització Lingüística», a *Revista de Catalunya*, núm. 56, 1991, pàg. 37, i Antoni MIRAMBELL, «La necessitat de modificació de la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya», a *Revista de Llengua i Dret*, núm. 9, de juny de 1987, pàg. 117.

condència en la història de la llengua, que va comportar la despenalització del català i en catorze anys de vigència n'ha permès l'extensió del coneixement entre la gran majoria de la població i una política concertada entre tots els sectors de la societat, que s'ha materialitzat en el procés de normalització lingüística [...]».

1.2. La Llei 1/1998 de «política» lingüística

La Llei 1/1998, anomenada de «política»¹⁵ lingüística, és un nou factor legislatiu important en el procés de normalització.

Certament, calia la modificació i l'actualització de la Llei 7/1983 amb la finalitat, tal com diuen el paràgrafs III.1 i III.2 del mateix preàmbul de la Llei 1/1998, «[...] d'avançar en la generalització del coneixement complet i de l'ús normal del català, la qual cosa permetrà donar un nou impuls al seu ús social [...]» i «[...] de consolidar el compromís estatutari d'arribar a la plena igualtat pel que fa als drets i deures lingüístics i de manera especial, els de conèixer les dues llengües oficials i usar-les [...]».

La nova Llei, segons el seu art. 1.2, té com a objectius principals: *a)* emparar i fomentar l'ús del català per tots els ciutadans i ciutadanes, *b)* donar efectivitat a l'ús oficial del català i el castellà sense cap discriminació per als ciutadans, *c)* normalitzar i fomentar l'ús del català en l'Administració, l'ensenyament, els mitjans de comunicació social, les indústries culturals i el món socioeconòmic i *d)* assegurar l'extensió del coneixement del català.

Aquests objectius normalitzadors, en diversos àmbits específics i en relació amb l'ús social general, es refereixen exclusivament al català pel fet

15. La denominació de la Llei, segons el text elaborat per la ponència de la Comissió de Política Cultural del Parlament de Catalunya, era «Proposició de llei d'usos lingüístics a Catalunya»; vegeu *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya*, núm. 208, de dijous 9 d'octubre de 1997, pàg. 15846, «Proposició de llei sobre la renovació del marc legal de la llengua a Catalunya. Text elaborat per la Ponència de la Comissió de Política Cultural. Vots particulars sostinguts pels ponents. Tramesa a la Comissió. Termini de presentació d'esmenes». En canvi, segons el Dictamen de la mateixa Comissió de Política Cultural, la denominació passa a ser «Proposició de llei de política lingüística»; vegeu *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya*, núm. 228 bis, de dimecres 26 de novembre de 1997, pàg. 16962, «Proposició de llei sobre els usos lingüístics a Catalunya. Dictamen de la Comissió de Política Cultural». La denominació fou triada pel Grup Socialista al Parlament de Catalunya, entre una terna proposada pel Grup Parlamentari de Convergència i Unió; vegeu Ramon Suñé, «Parecidos razonables. La nueva ley del catalán reproduce la mayoría de los criterios aprobados por el Govern hace casi un año», a *La Vanguardia* de 4 de gener de 1998, pàg. 12.

que la finalitat essencial de la Llei continua essent encara, tal com diu l'art. 1.3, «[...] assolir la igualtat pel que fa als drets i deures lingüístics dels ciutadans i ciutadanes, amb la promoció de les accions necessàries i la remoció dels obstacles que avui la dificulten». D'aquesta manera, quan l'art. 1.2.b inclou també una referència al castellà, no es tracta d'un objectiu normalitzador, ja que resulta innecessari pel que fa a l'ús «normal» del castellà precisament com a situació d'ús per igualar, sinó que es tracta de la garantia de l'ús del castellà derivat, precisament, del seu caràcter de llengua igualment «oficial».

D'altra banda, és també objecte de la Llei, segons l'art. 1.1, «emparar, fomentar i normalitzar l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits, i l'ús de l'aranès a la Vall d'Aran». Aquesta al·lusió a «normalitzar» l'aranès no pot anar referida a la seva oficialitat, sinó que només es pot entendre referida a la Llei 16/1990, de 13 de juliol, sobre règim especial de la Val d'Aran i el caràcter de llengua pròpia de l'aranès en el seu territori, perquè, malgrat que l'art. 2 d'aquesta Llei 16/1990 qualifica l'aranès d'«oficial», en realitat l'art. 3.4 EAC no li reconeix el valor jurídic d'oficialitat, sinó que li atorga un règim de protecció i de foment que excedeix la mera tutela inherent al seu tractament com a «modalitat lingüística».¹⁶

El contingut normatiu de la Llei 1/1998, a part que implica una millora substancial de la configuració dels conceptes jurídics de llengua pròpia i de llengua oficial, fonamentals en matèria de dret lingüístic, i una incorporació de diverses disposicions relatives a alguns àmbits fins ara desprovistos de tractament legislatiu, especialment els mitjans de comunicació i les indústries culturals i l'activitat socioeconòmica, conté un sistema de garanties de compliment i un sistema d'adaptació a la nova regulació dels usos lingüístics veritablement normalitzadors.

El sistema de garanties de compliment és previst en les disposicions addicionals cinquena, sisena, setena i vuitena. Els principis informadors d'aquest sistema són, d'una banda, el no-establiment de sancions per a la ciutadania i, d'altra banda, la mera incorporació en aquesta Llei i amb la tècnica de remissió dels règims sancionadors previstos en altres lleis ja vigents amb anterioritat, com la Llei 8/1996, de regulació de la programació audiovisual distribuïda per cable, la Llei 1/1990, de disciplina de mercat i

16. Vegeu Jaume VERNET I LLOBET, «L'especial tutela de la parla aranesa a Catalunya», a *Revista de l'Alguer*, volum II, núm. 2, 1991, pàg. 19 i seg., especialment pàg. 25. Cal tenir en compte que l'art. 28.1 de la Llei 7/1983 establia que «L'aranès és la llengua pròpia de la Vall d'Aran. Els aranesos tenen el dret de conèixer-lo i d'expressar-s'hi en les relacions i els actes públics dins aquest territori».

de defensa dels consumidors i usuaris, com també la Llei 17/1985, de la funció pública de l'Administració de la Generalitat.

El sistema d'adaptació és previst en la disposició addicional quarta i en les disposicions transitòries. La disposició addicional quarta es refereix al procediment que cal seguir en el Registre civil per a la grafia correcta dels noms i els cognoms catalans. Les diposicions transitòries estableixen terminis d'adaptació de dos anys, per a les normes d'usos lingüístics i per a les empreses i entitats afectades, i de cinc anys respecte a les normes lingüístiques relatives a l'etiquetatge.

Pel que fa al contingut normatiu, tot i que també inclou disposicions de caràcter merament programàtic, especialment en el seu capítol VI i en les disposicions addicionals primera, segona i tercera, es pot afirmar que la Llei 1/1998 resulta ser més «normalitzadora» que de «política lingüística», malgrat la paradoxa de la seva denominació, que podria portar a considerar erròniament que la nova Llei conté només un conjunt de normes d'actuació futura en matèria lingüística.

2. *El condicionant de la nova regulació*

L'actualització de la Llei 7/1983 resultava necessària, però una nova Llei de regulació dels usos lingüístics a Catalunya amb finalitat de normalització de la llengua catalana tenia, també, el condicionant del règim jurídic de la doble oficialitat, com a model lingüístic instaurat constitucionalment a Catalunya.

Efectivament, l'art. 3 de la Constitució espanyola de 1978 i l'art. 3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 1979 estableixen un sistema de doble oficialitat a Catalunya que atorga una preeminència a la llengua castellana i que, a més, ha estat interpretat de manera restrictiva tant per part de la jurisprudència del Tribunal Constitucional com per part de la majoria dels autors. Aquesta interpretació restrictiva s'ha vist fonamentada especialment en l'art. 3 CE, pel fet que es considera que el deure de coneixement s'estableix exclusivament per a la llengua castellana.

Les alternatives només poden ser dues: o entendre que l'art. 3.1 CE es refereix expressament al castellà, però no exclou que el deure de coneixement es pugui predicar també de les altres llengües oficials en els territoris respectius; o proposar una modificació constitucional, que faci un tractament normatiu igual per a totes les llengües oficials.

La modificació constitucional ja era alludida per l'Institut d'Estudis Catalans, en document aprovat al ple extraordinari del 18 d'abril de

1990¹⁷ sobre l'estat en aquell moment de la normalització lingüística, quan suggeria que es duguessin a terme tota mena de mesures «[...] dins del marc legal vigent, sense, però, excloure'n la modificació, ja sigui mitjançant el seu desplegament, mitjançant la modificació de les lleis de normalització, mitjançant l'elaboració de lleis complementàries o, si cal, la modificació del marc constitucional i estatutari. El manteniment del marc jurídic no pot considerar-se com un objectiu en ell mateix, sobretot quan de la seva alteració pot resultar una millora per al conjunt de la col·lectivitat».

II. ELS CONCEPTES JURÍDICS FONAMENTALS

1. *El capítol preliminar de la Llei 1/1998*

Tal com diu l'art. 1.1, l'objecte de la Llei 1/1998 és el «desenvolupament de l'article 3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya». Efectivament, es fa un desenvolupament «íntegre» del contingut de tot l'art. 3 EAC i no només de l'art. 3.3 EAC, tal com feia la Llei 7/1983.

En aquest sentit, el capítol preliminar, amb el títol «principis generals» i amb els art. 1 a 7, es dedica a regular cadascun dels quatre apartats de l'art. 3 EAC:

- a) L'apartat primer, relatiu a la llengua pròpia, es tracta a l'art. 2.
- b) L'apartat segon, relatiu a l'oficialitat, és previst a l'art. 3 i, al seu torn, l'art. 4, com una conseqüència de l'existència de dues llengües oficials, regula els drets lingüístics dels ciutadans amb vista a l'elecció d'ús de qualsevol de les dues llengües oficials.
- c) L'apartat tercer es tradueix en els art. 1, 5 i 6.
- d) L'apartat quart, relatiu a l'aranès, es preveu a l'art. 7.

En relació amb els articles que es refereixen a l'art. 3.3 EAC, és a dir, al precepte que fonamenta la normalització, cal fer notar que, després de la descripció dels objectius efectuada a l'art. 1, els art. 5 i 6 preveuen, respectivament, la normalització en sentit estricte respecte al territori de Catalunya i la «intercomunicació i projecció exterior del català» com a mesura, essencialment, de protecció de la unitat de la llengua catalana. Respecte a

17. Institut d'Estudis Catalans, Publicacions del Ple, *Sobre l'estat actual de la normalització lingüística*, Barcelona, 1990, pàg. 4.

l'art. 5, cal fer notar especialment que el precepte parla de la «capacitació» i «habilitació» lingüístiques del personal al servei de les administracions, mentre que la proposició inicial de Llei parlava de «capacitació» i «disponibilitat».¹⁸ Respecte a l'art. 6, cal tenir en compte que les disposicions addicionals primera, segona i tercera incorporen, al seu torn, la col·laboració amb altres institucions i entitats, els convenis amb institucions d'altres territoris de llengua catalana i la projecció exterior de la llengua i la cultura catalanes.

Pel que fa a l'aranès, l'art. 7 reconeix el règim especial de la Val d'Aran amb remissió a la Llei 16/1990, com també estableix una regla de supletorietat de la Llei 1/1998 i una regla d'interpretació més favorable a l'aplicació supletòria dels preceptes de la Llei 1/1998.

D'altra banda, la mateixa Llei preveu excepcions a la seva aplicació en els art. 18.1, 19.3, 25.3, 26.5 i 6; com també la nova redacció de l'art. 294.2 de la Llei 8/1987, municipal i de règim local, efectuada per la disposició final primera, punt 2.

La formulació jurídica dels conceptes fonamentals de llengua pròpia i llengua oficial s'analitza a continuació.

2. *La configuració dels conceptes*

De tot això que el capítol preliminar anomena «principis generals», els conceptes jurídics fonamentals, en el sentit que constitueixen valors jurídics amb caràcter normatiu, es redueixen a dos: llengua pròpia i llengua oficial.

El mateix preàmbul de la Llei, en el paràgraf iv.1, diu que la Llei «formula els conceptes jurídics de llengua pròpia i de llengua oficial».

La interpretació de l'art. 3.1 i 2 EAC en relació amb els conceptes jurídics fonamentals ha estat dual.

D'una banda, hi ha hagut la posició que solament ha pres en consideració el concepte de llengua oficial en atenció, fonamentalment, a les sentències del Tribunal Constitucional 82, 83 i 84 de l'any 1986, de 26 de juny, sobre la resolució dels recursos d'inconstitucionalitat interposats contra alguns preceptes de les lleis 10/1982, 7/1983 i 3/1983 de normalització de l'euskera, el català i el gallec, respectivament.¹⁹

18. Vegeu *BOPC*, núm. 208, de 9 d'octubre de 1997, pàg. 15848, i els vots particulars presentats pel Grup Socialista al Parlament de Catalunya, pàg. 15858.

19. Vegeu Enoch ALBERTÍ i altres, *Manual de dret públic de Catalunya*. Institut d'Estu-

D'altra banda, hi ha hagut també la posició que ha estudiat tant el concepte de llengua oficial com el de llengua pròpia,²⁰ concepte aquest que tímidament ha estat considerat darrerament també pel Tribunal Constitucional.²¹

La Llei 1/1998 opta, doncs, per la fixació dels conceptes de llengua pròpia i de llengua oficial.

2.1. El concepte de llengua pròpia

L'art. 2.1 afirma, tal com fa l'art. 3.1 EAC, que el català és la llengua pròpia de Catalunya, però hi afegeix que «la singularitza com a poble».²²

El concepte de llengua pròpia es reconeix exclusivament al català en el territori de Catalunya, de manera que hi ha només una llengua pròpia, encara que n'hi ha dues d'oficials, d'acord amb l'art. 3.1.

El concepte de llengua pròpia implica que la llengua catalana constitueix un dels factors per definir, especificar i caracteritzar Catalunya.

Aquest mateix valor de «propi» és utilitzat per l'art. 26.2 EAC en els mateixos termes definidors per referir-se al «dret propi» de Catalunya.²³

dis Autònomic, Barcelona, 1992, pàg. 95 a 103, que es dediquen a «El règim jurídic de la llengua catalana» dins el capítol III, que explica els «Elements distintius de l'autonomia de Catalunya», i on només es fa referència al concepte d'oficialitat; vegeu especialment pàg. 96 a 98 i 100 a 102.

20. Vegeu fonamentalment Josep M. PUIG SALELLAS, «La doble oficialitat lingüística a l'Estat espanyol», a *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana. VI. Àrea 5. Llengua i Dret*, Barcelona-Andorra, 1987, pàg. 25 i seg., especialment pàg. 45 i 49; i Antoni MILIAN I MASSANA, comentari a l'art. 3 EAC, «Ordenament Lingüístic», a *Comentaris sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya*, Institut d'Estudis Autònomic, 1988, volum 1, pàg. 169 a 190, especialment pàg. 187 a 189 i també pàg. 174, nota 14; també Antoni FONT RIBAS, Antoni MIRAMBELL ABANCÓ, Ferran BADOSA I COLL, «Els conceptes jurídics fonamentals en matèria de Dret Lingüístic de Catalunya», a *Segon Congrés...*, cit., pàg. 81 i seg., especialment pàg. 93 a 95.

21. Sentència 337/1994, de 23 de desembre (BOE de 23 de gener de 1995), que declara constitucional el model d'immersió lingüística amb atenció individualitzada, de manera que no existeix el dret a rebre educació únicament en castellà, i admet el concepte de llengua pròpia; vegeu especialment els fonaments jurídics 6 i 7. També, el Tribunal Constitucional havia examinat el concepte de llengua pròpia, atorgant-li una certa conseqüència jurídica, a la Sentència 46/1991, sobre la constitucionalitat de l'art. 34 de la Llei catalana de funció pública; vegeu VERNET I LLOVET, *Normalització lingüística i accés a la funció pública*, cit., pàg. 43-45.

22. Aquesta expressió no figurava en la Proposició de llei inicial; vegeu BOPC núm. 208, de 9 d'octubre de 1997, pàg. 15848.

23. Això mateix es pot comprovar en altres normes de l'EAC com l'art. 27.4, l'art. 20.e o l'art. 9.3. A més, el caràcter definidor i exloent es manifesta, també, en els casos que l'EAC

Això fa que predicar el caràcter de «propi» respecte d'algun factor referit a Catalunya comporta el reconeixement d'un sentit d'exclusió i d'alienitat respecte a altres factors que no són inherents a Catalunya.

Catalunya apareix com a titular dels elements caracteritzadors i això implica que es considera Catalunya com a «nacionalitat» que assoleix l'autogovern i s'organitza com a comunitat autònoma en el territori de les comarques compreses en les províncies de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona, segons els art. 1 i 2 EAC.

En conseqüència, la llengua i el dret es presenten com a elements definidors de l'estatut de territorialitat, el qual comporta:

— L'existència d'una sola comunitat jurídica, derivada d'un sol dret propi amb vigència i eficàcia territorial, tal com estableix l'art. 7.1 EAC.

— L'exigència d'uns criteris de pertinença a la comunitat territorial, que són el veïnatge administratiu a qualsevol dels municipis de Catalunya i que atorga la condició política de català, d'acord amb l'art. 6 EAC, i el veïnatge civil com a criteri d'aplicació a la persona del dret civil de Catalunya, d'acord amb l'art. 3 de la Compilació catalana i l'art. 14 del Codi civil.

— El reconeixement, com a mera excepció, de les situacions que s'han de regir dins del territori de Catalunya per l'estatut personal.

L'expressió «la singularitza com a poble» vol fer referència al fet que la llengua catalana és inherent a la comunitat de persones que, com a poble, tenen el català com a llengua materna i que està assentada en el territori de Catalunya, com a país.²⁴ D'aquesta manera, s'evita una interpretació literal, simplificadora i perturbadora, en el sentit d'afirmar que els territoris no tenen llengua o que en el territori hi ha dues llengües pròpies, ja que una cosa és la llengua que singularitza Catalunya i l'altra que en el territori de Catalunya es preservin els drets lingüístics dels ciutadans que usen una llengua oficial que no és la pròpia del territori o, fins i tot, que es respecti l'ús per part dels ciutadans d'una llengua que no sigui ni pròpia ni oficial al territo-

utilitza l'expressió «propi» o «pròpia», com ara els art. 14.1.b, 16.3, 27.1, 30.1, 39, 44.4, 45.1.b, 48.2, 50 o DT 6.7.

24. Vegeu el preàmbul de la Llei 1.2, que qualifica la llengua de «pròpia del país», i 1.3 que contraposa «llengua pròpia» i «llengua materna», referida aquesta a la llengua castellana o a altres llengües de molts ciutadans i ciutadanes de Catalunya i en les quals s'expressen preferentment. D'altra banda, vegeu Lluís Jou, «La llei de política lingüística i el concepte de llengua pròpia», a l'*Avui* de 19 de gener de 1998, pàg. 17, on afirma, entre altres aspectes, que el concepte de llengua pròpia equival a «llengua nacional».

ri. En contrast amb l'art. 3.1 EAC i 2.1 de la Llei 1/1998, convé tenir present que l'art. 3.1 CE es limita a dir que el castellà és la llengua oficial «de» l'Estat, com a institució, i no s'afirma que sigui la llengua pròpia d'Espanya ni del poble o dels ciutadans espanyols.

En definitiva, el concepte de llengua pròpia, amb el seu aspecte qualitatiu d'exclusió i preferència, es projecta a un àmbit objectiu i general, de manera que es relaciona amb l'aspecte territorial i institucional.

Segons l'art. 2.2 i 2.3, la conseqüència normativa d'atribuir el caràcter de «pròpia» a la llengua catalana passa per la diferenciació entre «llengua única» i «llengua preferent», si es compara l'art. 2.2.a i 2.2.b, i es produeix en tres ordres de nivells:

1. Segons l'art. 2.2.a, el català és la «llengua única» de totes les institucions de Catalunya i, en especial, de l'Administració de la Generalitat, de l'Administració local, de les corporacions públiques, de les empreses i els serveis públics, dels mitjans de comunicació institucionals, de l'ensenyament i de la toponímia.

En aquest sentit, el català és la llengua única, des del punt de vista actiu, de les institucions i administracions de Catalunya i de les empreses i serveis públics en general; d'aquesta manera el català identifica el «sistema públic» d'autogovern i, al mateix temps, exclou tota possibilitat d'elecció d'ús de llengua oficial o d'emprar les dues llengües oficials al mateix temps. Això, evidentment, amb un ple respecte i amb independència que els ciutadans puguin elegir i ser atesos en qualsevol de les dues llengües oficials.

El fet que el mateix art. 2.2.a determina que el català és la llengua pròpia de l'ensenyament i la toponímia implica, també, que en els àmbits específics de l'ensenyament i de la toponímia tampoc no hi ha opció en l'ús de la llengua; d'aquesta manera, el concepte de llengua pròpia fa dues funcions, simultàniament: assegurar el coneixement de la llengua i assegurar la presència social de la llengua catalana.

2. Segons l'art. 2.2.b, el català és la «llengua preferent» de l'Administració de l'Estat a Catalunya i de «les altres institucions», que cal entendre com a institucions de caràcter públic dependents o relacionades amb aquesta Administració, i «en general, per les empreses i les entitats que ofereixen serveis al públic», que cal entendre com a institucions de caràcter privat, tot i que solament les que ofereixen serveis al públic.

En relació amb l'ús de caràcter preferent de la llengua catalana per part de l'Administració de l'Estat a Catalunya, l'art. 2.2.b diu que «en la forma que aquesta mateixa determini». Aquest incís no era a la Proposició de Llei ni al Dictamen de la Comissió de Política Cultural i fou introduït a la

Llei després que el Dictamen del Consell Consultiu considerés que, quan la Llei catalana determina que el català ha de ser la llengua preferentment emprada per part de l'Administració de l'Estat a Catalunya, constitueix «una extralimitació de caràcter formal de la competència legislativa de la Generalitat, però, inconstitucional, en definitiva, ja que aquesta no és competent per declarar quina és la llengua que ha d'emprar preferentment l'Estat en el territori de Catalunya».²⁵ Una afirmació com aquesta resulta com a mínim qüestionable si es té en compte que la competència legislativa en el seu àmbit territorial i en matèria de normalització lingüística correspon a la Generalitat de Catalunya, en virtut de l'art. 3.3 EAC. A més, «en la forma que aquesta mateixa determini» no elimina la norma amb la qual s'estableix que la llengua preferentment emprada per l'Administració de l'Estat a Catalunya ha de ser precisament la llengua catalana.

3. L'art. 2.3, quan estableix que les institucions —entès el concepte en el seu sentit més ampli— de l'apartat 2 han de «promocionar-ne el coneixement i fomentar-ne l'ús entre els ciutadans i ciutadanes, amb independència del caràcter oficial del català i el castellà»,²⁶ destaca com un «compromís especial» la normalització del català i, en definitiva, vincula el procés de normalització no només al concepte de llengua oficial sinó també al concepte de llengua pròpia.

2.2. El concepte de llengua oficial

L'art. 3.1 es dedica al reconeixement de les llengües oficials i, d'acord amb l'art. 3.2 EAC, determina que el català i el castellà són llengües oficials «de» Catalunya, tot i que hauria resultat més encertat establir que el català i el castellà són llengües oficials «a» Catalunya i, d'altra banda, determinar que el català és la llengua oficial de la Generalitat de Catalunya com a institució (de la mateixa manera que l'art. 3.1 CE diu que el castellà és la llengua oficial de l'Estat, considerat també des del punt de vista d'institució).

El concepte de llengua oficial es reconeix a totes dues llengües i, d'a-

25. Vegeu *BOPC* núm. 208, de 9 d'octubre de 1997, pàg. 15848, i *BOPC* núm. 228 bis, de 26 de novembre de 1997, pàg. 16964; vegeu també Dictamen del Consell Consultiu núm. 203/1997, a *BOPC* núm. 240, de 22 de desembre de 1997, pàg. 18102.

26. Aquest apartat 2.3 tampoc no era a la Proposició de llei (vegeu *BOPC* núm. 208, de 9 d'octubre de 1997, pàg. 15848) i hi fou introduït pel Dictamen de la Comissió (vegeu *BOPC* núm. 228 bis, de 26 de novembre de 1997, pàg. 16964).

cord amb l'art. 3.2 quan afirma que «poden ser emprades indistintament pels ciutadans i ciutadanes en totes les activitats públiques i privades sense discriminació», es vincula a l'àmbit subjectiu i particular del ciutadà usuari de la llengua, de manera que es relaciona amb l'estatut personal.

Això implica que el concepte de llengua oficial atorga una facultat d'elecció, mentre que el concepte de llengua pròpia exclou tota facultat d'elecció o d'ús simultani per a les institucions i administracions catalanes de l'art. 2.2.a (i no, en canvi, per a les de l'art. 2.2.b), que han de tenir el català com a llengua única (la qual cosa, òbviament, no obsta al deure d'atendre la ciutadania en la llengua oficial que elegeixi).

La definició del concepte «oficial» és efectuada en l'art. 3.2 (primera part), quan aquesta norma preveu l'oficialitat des dels seus efectes de relació de comunicació amb les institucions, és a dir, el dret d'ús per part de la ciutadania en tota activitat pública i privada i, d'altra banda, en l'art. 3.2 (segona part) quan aquesta norma estableix l'oficialitat respecte a la validesa i eficàcia dels actes jurídics fets en qualsevol de les dues llengües declarades oficials. L'art. 3.2 (segona part) en realitat es refereix solament als documents públics, ja que, segons l'art. 15.1 i respecte als documents privats, la llengua no és mai un requisit de «validesa», de tal manera que són vàlids els redactats en qualsevol idioma encara que no sigui oficial a Catalunya; això no obstant, el fet que el document estigui redactat en una llengua no oficial a Catalunya pot actuar com un requisit «d'eficàcia» per a la seva execució i, per tant, en pot caldre la traducció.²⁷

El concepte d'oficialitat no és definit a l'art. 3 CE i, per tant, el Tribunal Constitucional en va establir una definició, des d'un punt de vista del dret públic, quan va afirmar que «una llengua és oficial, independentment de la seva realitat i pes com a fenomen social, quan és reconeguda pels poders públics com a mitjà normal de comunicació en i entre ells i en la seva relació amb els subjectes passius, amb plena validesa i efectes jurídics».

Aquesta definició d'oficialitat des del punt de vista dels poders públics i com a vehicle de comunicació en el si de cadascun d'ells, entre ells i en re-

27. En aquest sentit, per exemple, l'art. 109 del Codi de successions estableix: «El testament es redacta en la llengua oficial a Catalunya que l'atorgant escull. Es pot testar en llengua no oficial a Catalunya sempre que el notari autoritzant conegui aquesta llengua i, si el notari no la coneix, en presència i amb intervenció d'un intèrpret, no necessàriament oficial, elegit pel testador i acceptat pel notari que ha de signar. El testament s'escriu en la llengua oficial a Catalunya que elegeix el testador i, si aquest ho sollicita, a més a més, en la llengua no oficial de què es tracti. El testador pot atorgar testament hològraf en la seva pròpia llengua, àdhuc si aquesta no és oficial a Catalunya o és una llengua estrangera».

lació amb els ciutadans, fou encunyada pel Consell Consultiu en el Dictamen núm. 35/1982.²⁸

La declaració d'oficialitat de tota llengua hauria de comportar:

a) Una única idea d'oficialitat, de manera que el valor jurídic d'oficialitat ha de ser exactament el mateix i no pot haver-hi una llengua més oficial que una altra.

b) L'aptitud de la llengua com a mitjà normal de relació i comunicació respecte als poders i administracions públiques i als ciutadans.

c) La validesa i eficàcia dels actes i negocis jurídics de caràcter públic o privat, realitzats en l'àmbit territorial respectiu; de manera, però, que no es pot restringir l'ús de la llengua catalana a Catalunya quan l'acte o negoci jurídic tingui una transcendència extraterritorial per raó de l'organització i estructura centralista de l'Administració estatal.

d) El dret d'ús de la llengua oficial, en el sentit que el destinatari de la comunicació, en l'àmbit privat o públic, no pot obligar el subjecte actiu de la comunicació a canviar de llengua oficial o a efectuar-ne la traducció.

e) El deure de coneixement, en el sentit que no es pot al·legar amb eficàcia jurídica el desconeixement d'una llengua oficial (llevat del cas d'indefensió), encara que realment el ciutadà no tingui un coneixement suficient de la llengua oficial com a instrument de comunicació oral i escrita.

La declaració de dues llengües oficials a Catalunya comporta, doncs, un sistema de doble oficialitat (encara que alguns parlen de cooficialitat, pel fet que la stc 82/1986 parla de llengües cooficials en relació amb la llengua castellana com a llengua oficial «comuna» de tot l'Estat).

Això no obstant, aquest concepte d'oficialitat és equívoc.

Efectivament, a partir de la stc 82/1986, es creen dos conceptes d'oficialitat: un concepte estricte respecte a la llengua castellana i un concepte impropï i d'ordre menor respecte a les altres llengües territorials coexistents a l'Estat. Aquesta distinció es fa a partir de la interpretació de l'art. 3 CE quan el Tribunal Constitucional vincula el deure de coneixement exclusivament a la llengua castellana i afirma que «en directa connexió amb el

28. stc 82/1986, de 26 de juny, fonaments jurídics 2 i 3. El Dictamen del Consell Consultiu núm. 203 ho recorda i accepta sense cap nou intent de definició en el fonament II, punt 3; vegeu Dictamen núm. 203/1997, a BOPC núm. 240, de 22 de desembre de 1997, pàg. 18098.

caràcter del castellà com a llengua oficial comuna de l'Estat espanyol en el seu conjunt, hi ha l'obligació que tenen tots els espanyols de conèixer-lo i aquesta obligació el distingeix de les altres llengües espanyoles, que amb ell són oficials a les respectives comunitats autònomes».²⁹

En relació amb el deure de coneixement del català com a llengua oficial, cal fer notar que el preàmbul de la Llei 1/1998, paràgraf III.2, al final fa una al·lusió merament programàtica al fet que els ciutadans i ciutadanes de Catalunya «hauran de conèixer la llengua catalana i la castellana i tindran el dret d'usar-les».

D'altra banda, algunes de les esmenes presentades a la Proposició de Llei, que proposaven d'incloure-hi el deure de conèixer el català, no han estat considerades adequades a la Constitució i a l'Estatut d'autonomia per part del Consell Consultiu.³⁰

La conseqüència normativa d'atribuir el caràcter d'«oficial» a la llengua catalana i a la llengua castellana, segons l'art. 4, es produeix a dos nivells:

1. El dret d'elecció

Aquest dret d'opció o d'elecció lingüística es deriva del fet de l'existència de dues llengües oficials en el territori de Catalunya i exclou tota consideració de cooficialitat o de simultaneïtat, ja que el dret d'elecció implica un ús lingüístic alternatiu.

Aquest dret és explícit a l'art. 4.2 quan es refereix al fet que tothom té el «dret a emprar la seva llengua».

Això no obstant, l'art. 4.1 desenvolupa les característiques d'aquest dret sota la rúbrica general de «drets lingüístics».

Efectivament, si el dret d'elecció es defineix com aquell dret personal d'usar qualsevol de les dues llengües oficials a qualsevol àmbit social sense que el destinatari de la comunicació pugui obligar el subjecte actiu de la comunicació a canviar de llengua en contra de la seva voluntat,³¹ l'art. 4.1

29. Resulta majoritàriament admès que el sistema de doble oficialitat és «asimètric» i que l'asimetria es deriva del deure de coneixement del castellà. Vegeu, per tots, Enoch ALBERTÍ i altres, *Manual...*, cit., pàg. 97 i 98, fins al punt que s'afirma que «no existeix en sentit estricte ni un deure dels poders públics de contestar o relacionar-se en català amb els ciutadans, ni tampoc, estrictament, un deure d'aquests de conèixer-lo», pàg. 100, afirmació sorprenent i inexacta referida a l'àmbit territorial de Catalunya i respecte als poders públics ja que implica la negació del mateix concepte d'oficialitat.

30. Vegeu Dictamen del Consell Consultiu núm. 203/1997, a BOPC núm. 240, de 22 de desembre de 1997, pàg. 18100, i especialment pàg. 18103.

31. Vegeu Antoni FONT RIBAS, Antoni MIRAMBELL ABANCO, Ferran BADOSA I COLL,

no fa altra cosa que descriure el contingut del «dret a usar una llengua oficial».

En aquest sentit, el dret a elegir l'ús d'una o altra llengua oficial implica:

a) Conèixer les dues llengües oficials.

El coneixement de les dues llengües oficials determinat per l'art. 4.1.a constitueix el pressupòsit del dret d'ús, de manera que no hi pot haver dret d'ús sense el coneixement previ de la llengua.

b) Emprar qualsevol de les dues llengües oficials.

L'art. 4.1.b estableix que tothom té el dret «d'expressar-se en qualsevol de les dues llengües oficials, oralment i per escrit, en les relacions i els actes públics i privats», i el mateix art. 4.1.d, de manera redundat i sobrera, determina que també hi ha el dret a «emprar lliurement qualsevol de les dues llengües oficials en tots els àmbits».

Amb aquestes formulacions, s'està definint realment el contingut del dret d'elecció lingüística com a opció lliure d'ús, oral o escrit, d'una o altra llengua sense cap mena de restricció en cap relació o acte i en cap àmbit públic o privat.

c) Ser atès en qualsevol de les dues llengües oficials.

El dret d'ús d'una llengua oficial comporta que, en tota relació de comunicació, el destinatari no pot reclamar un canvi de llengua respecte al subjecte actiu de la comunicació. En aquest sentit, es pot afirmar que resulta necessària una correspondència en l'àmbit del coneixement de les llengües oficials i aquesta correspondència, que respecte al castellà ja resulta de la presumpció de coneixement prevista constitucionalment, cal fer-la extensiva al coneixement de la llengua catalana per possibilitar, precisament, el dret d'ús. El dret d'ús està en absoluta relació amb el «deure» de coneixement i, si això es manifesta en tota relació social, resulta imprescindible en la relació entre ciutadania i poders i administracions públiques en general, els quals no poden impedir mai l'exercici del dret a l'empara d'una actitud de desconeixement o d'imposició de cap de les dues llengües.

L'art. 4.1.c formula el dret a ser atès en qualsevol de les dues llengües oficials i matisa que aquest dret es reconeix «en els termes que aquesta Llei estableix».

«Els conceptes jurídics fonamentals en matèria de Dret Lingüístic de Catalunya», a *Segon Congrés...*, cit., pàg. 92 i 93, i Antoni MIRAMBELL, «La necessitat de modificació de la Llei 7/1983...», cit., pàg. 123.

El dret a ser atès hauria de comportar el ser «correspost» en la utilització de la mateixa llengua, almenys en l'àmbit de les administracions públiques, tant les catalanes que tenen el català com «la» llengua pròpia com les estatals que el tenen com la llengua «preferent» i que, malgrat això, tenen el deure d'atenció a la ciutadania en la llengua que el ciutadà o usuari elegeixi. Això no obstant, el Dictamen del Consell Consultiu³² considera que el dret a ser atès «no implica utilitzar la mateixa llengua en la qual s'ha expressat la petició o exigència d'atenció, perquè això suposaria negar la llibertat i el dret reconeguts d'emprar qualsevol de les dues llengües». Una argumentació com aquesta només és sostenible si s'està considerant una relació d'atenció entre subjectes que tots tinguin el dret d'elecció, però si es considera una relació entre el subjecte titular del dret d'elecció i les institucions públiques en general que no tenen el dret d'elecció, llavors el dret a ser atès implica necessàriament el dret a ser correspost en la llengua elegida.

La matisació obeeix a les limitacions del dret a ser atès, pel fet que la Llei, en l'àmbit socioeconòmic i respecte a les empreses de caràcter no públic, com és el cas de l'art. 32, no estableix clarament el deure d'atenció en les dues llengües oficials.

d) No ser discriminat per raó de llengua.

La no-discriminació per raó de la llengua elegida només es pot referir a la situació sociolingüística de desequilibri i com a criteri per assolir la plena igualtat en relació amb l'exercici del dret d'opció; certament, la no-discriminació no es pot referir al valor jurídic d'oficialitat, ja que la declaració d'oficialitat d'una llengua comporta jurídicament un tractament d'igualtat, com tampoc no es pot referir a la possibilitat de prendre mesures polítiques normalitzadores de discriminació positiva per a la llengua que es troba en una situació d'inferioritat.

D'altra banda, el dret d'elecció es configura com un dret subjectiu inherent a la persona i, com a element d'exercici de qualsevol dret subjectiu, confereix la corresponent acció judicial per protegir-lo i fer-lo valer davant de tothom.

L'art. 4.2 es limita a recordar la corresponent protecció jurídica del dret per mitjà de l'acció judicial, de manera que els subjectes estan legítimament activament per interposar tota mena d'accions en defensa del seu dret d'opció lingüística.

La protecció jurídica del dret d'elecció lingüística pot consistir a pren-

32. Vegeu Dictamen cit., pàg. 18100 i 18102.

dre mesures per eliminar la restricció o conculcació de l'exercici del dret, però pot consistir també, tot i que es tracta de l'exercici d'un dret de caràcter no patrimonial, en un rescabament econòmic dels danys que s'hagin pogut ocasionar al subjecte titular del dret d'elecció.

Sorprenentment,³³ l'art. 4.3 preveu que els titulars del dret d'elecció lingüística puguin formular «queixes» a la mateixa Generalitat o al Síndic de Greuges per tal que prenguin mesures de garantia per a l'exercici del dret. Certament, sembla que amb una disposició com aquesta es dubti de l'eficàcia de la protecció judicial del dret a emprar la llengua oficial escollida pel subjecte.

2. La necessitat de normalització

L'art. 4.1 insisteix, de manera reiterativa i innecessària, perquè l'article té com a finalitat fonamental definir el dret d'elecció derivat de la doble oficialitat, en la necessitat de normalitzar la llengua catalana «per a crear les condicions que permetin d'arribar a la igualtat plena quant als drets i els deures lingüístics».

Una constatació de la traducció dels principis generals de llengua pròpia i llengua oficial en els preceptes de la Llei 1/1998 es pot comprovar només fent una ràpida lectura de la Llei.

En relació amb el concepte de llengua pròpia:

a) El desenvolupament de l'art. 2.2.a —quan estableix que el català és «la llengua» de totes les institucions de Catalunya i, en especial, de l'Administració de la Generalitat, l'Administració local, les corporacions públiques, les empreses i els serveis públics, els mitjans de comunicació institucionals, l'ensenyament i la toponímia— té llçc en els art. 9, 10 i 11 (respecte a les administracions), 30 i 31 (en relació amb els serveis públics), 25 i 27 (pel que fa als mitjans de comunicació), 20, 21 i 24 (relatius a l'ensenyament) i els art. 18, 32, 34 i 36 (referents a la toponímia, senyalitzacions i informacions sobre productes)

b) El desplaçament de l'art. 2.3 —quan estableix que les institucions han de «promocionar-ne el coneixement i fomentar-ne l'ús entre els ciutadans i ciutadanes»— s'efectua en els art. 22, 23, 26 a 29 i 35 a 37.

33. L'apartat 3 de l'art. 4 no figurava en la Proposició de Llei inicial; vegeu *BOPC* núm. 208, de 9 d'octubre de 1997, pàg. 15848.

En relació amb el concepte de llengua oficial:

a) La validesa i eficàcia dels actes jurídics realitzats en qualsevol llengua oficial són previstes en els art. 9, 10, 31 i 32 i en els art. 12 a 17.

b) El dret de coneixement de les llengües oficials és previst en els art. 21, 23 i 38.

c) El dret a ser atesos en qualsevol de les dues llengües oficials és tingut en compte en els art. 11, 13, 14, 17, 21, 24 i 32.

Això no obstant, el comentari exegetíc de cadascuna d'aquestes normes del text de la Llei ja seria objecte d'un altre treball.

